

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2025-151-158>

УДК 337:37.091.313

Філоненко Оксана Володимирівна,

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри освітніх наук,

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка,

Кропивницький, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4453-9887>

oksana.filonenko02@gmail.com

ПРОЄКТНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Анотація. У статті розкрити переваги проєктного навчання у розвитку професійної майстерності майбутніх фахівців.

Встановлено, що проєктне навчання є дієвим засобом розвитку професійної майстерності майбутніх фахівців. До переваг проєктного навчання у розвитку професійної майстерності майбутніх фахівців відносимо: проєктне навчання передбачає інтеграцію теоретичних знань і практичної діяльності (майбутні фахівці працюють над певним проєктом – дослідницьким, творчим, інформаційним чи практико-орієнтованим – упродовж визначеного часу, самостійно планують етапи роботи, розподіляють обов'язки, здійснюють пошук інформації, аналізують дані, приймають рішення та презентують результати, що сприяє формуванню у них відповідальності та самостійності); проєктного навчання сприяє розвитку професійних компетентностей (під час реалізації проєктів майбутні фахівці набувають досвіду командної роботи, комунікації, управління часом, планування ресурсів та оцінювання результатів, вчать працювати з різними джерелами інформації, застосовувати сучасні технології, аргументовано відстоювати власну позицію); проєктна діяльність стимулює розвиток творчого потенціалу (майбутні фахівці мають можливість пропонувати власні ідеї, шукати нестандартні рішення, експериментувати, що сприяє формуванню інноваційного мислення та готовності до професійного самовдосконалення. Крім того, виконання реальних або максимально наближених до професійної практики завдань допомагає майбутнім фахівцям усвідомити значущість обраної професії та підвищує мотивацію до навчання); міждисциплінарний характер проєктного навчання (багато сучасних проблем потребують комплексного підходу, що передбачає інтеграцію знань із різних галузей. Працюючи над проєктом, майбутні фахівці поєднують теоретичні положення з різних дисциплін, що сприяє формуванню цілісного бачення професійної діяльності, що дозволяє уникнути фрагментарності знань і забезпечує їх практичну спрямованість).

Ключові слова: професійна майстерність; майбутні фахівці; проєкт; проєктна діяльність; проєктні технології; проєктне навчання.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Сучасна система вищої освіти перебуває в умовах постійних змін, зумовлених стрімким розвитком технологій, глобалізацією ринку праці та зростанням вимог до професійної компетентності випускників. У цих умовах особливої актуальності набуває впровадження інноваційних освітніх технологій, здатних забезпечити не лише засвоєння теоретичних знань, а й формування практичних умінь, навичок та професійних компетентностей. Однією з таких технологій є проєктне навчання, яке є ефективним засобом розвитку професійної майстерності майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Провідне значення професійної майстерності в структурі діяльності фахівця розкрито у працях вітчизняних учених Ю. Азарова, Е. Білозерцева, І. Зязюна, І. Синиці, Т. Хлебнікової та ін. Особливості й специфіку трансформації сучасної освітньої системи під впливом розвитку проєктних технологій висвітлено в наукових розвідках І. Андрощук, В. Козленка, Л. Савченко, Л. Хоружої, С. Яценка та ін.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – розкрити переваги проєктного навчання у розвитку професійної майстерності майбутніх фахівців. Досягнення поставленої мети зумовлює вирішення наступних **завдань**: аналіз наукових підходів до трактування понять «професійна майстерність» та «проєктне навчання» у сучасній педагогічній науці; характеристика сутності і особливостей проєктного навчання як інноваційної технології професійної підготовки майбутніх фахівців; визначення та обґрунтування переваг проєктного навчання у розвитку професійної майстерності майбутніх фахівців у закладах вищої освіти.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

В. Мадзігон пропонує таке визначення поняття «майстерність»: «Майстерність – це високе мистецтво в певній галузі та відточена вправність у виконанні конкретного виду діяльності. Вона передбачає володіння професійними знаннями, умінями й навичками і виступає рисою, що вирізняє одного працівника від іншого, адже він створює щось унікальне та нестандартне» [6, с. 300].

Із погляду акмеології, майстерність визначається як найвищий рівень особистісного розвитку – інтегроване поєднання здібностей, накопиченого позитивного досвіду та професійних умінь у конкретній сфері діяльності, яке формується через рефлексію та творчий підхід [2, с. 125].

Т. Хлебнікова стверджує, що професійна майстерність є поєднанням професійних знань та особистісних якостей, які разом із внутрішньою мотивацією забезпечують високу ефективність професійної діяльності, відзначаючись творчим підходом і спираючись на рефлексивний аналіз власних дій [9, с. 322–324]. «Професійна майстерність – це повноцінна реалізація та самоздійснення особистості у професійній діяльності, що ґрунтується на динамічних інтегральних психологічних новоутвореннях» [2].

Сучасний освітній простір вирізняється широким упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, що відкривають доступ до глобальних ресурсів мережі Інтернет; використанням цифрових засобів навчального призначення, створених на основі технологій опрацювання аудіовізуальної інформації та організації інформаційної взаємодії; застосуванням комп'ютерної діагностики тощо. Нагальною потребою є розроблення нових навчальних інструментів для організації діяльності здобувачів освіти в єдиному розподіленому інформаційно-освітньому середовищі, що сприятимуть підвищенню ефективності й якості навчання. Водночас варто підкреслити, що нині накопичено значний масив сучасних цифрових освітніх ресурсів, яким притаманні інтерактивність, наочність подання різних видів навчальної інформації, а також можливість об'єктивного оцінювання рівня знань [8, с. 157].

Із метою формування професійної майстерності майбутнього фахівця провідними методами навчання визначають метод проєктів і метод цілеспрямовано дібраних завдань. У сучасних умовах проєктне навчання є дієвим інструментом розвитку ключових і фахових компетентностей. Проєктування розглядається як творча та інноваційна діяльність, адже воно завжди орієнтоване на створення об'єктивно й суб'єктивно нового продукту [3]. Реалізація проєктів як у процесі навчання, так і в подальшій професійній діяльності сприяє розвитку критичного мислення, творчості та самостійності, а також передбачає достатній рівень сформованості проєктної культури. [1, с. 209].

Поняття «проєкт» (у перекладі з латинської) тлумачиться «як кинутий вперед задум» [10].

«Проєктна діяльність визначається як засіб розвитку творчості, самостійності та прагнення до ідеально-перспективних змін у світі шляхом креативних дій і операцій під час створення конкретного продукту – як ідеального, так і реального проєкту» [10, с. 12; 4].

С. Яценко виокремлює низку ключових передумов впровадження проєктної діяльності в освітній сфері. По-перше, проєктна діяльність має комплексний характер і передбачає залучення практично всіх учасників освітнього процесу. По-друге, створення та реалізація проєктів у підготовці майбутніх фахівців охоплює різноманітні проблеми, завдання та дії, спрямовані на розвиток їхньої професійної майстерності. По-третє, проєктна діяльність потребує засвоєння широкого спектру знань, умінь і навичок. По-четверте, така діяльність передбачає організацію тимчасових колективів, робота яких базується на принципах взаємодопомоги та взаєморозуміння [11, с. 187].

У контексті розгляду методу проєктів як дієвого інноваційного підходу в освіті всі дослідники одноставно підкреслюють його переваги. Зокрема, наголошується на доцільності інтеграції методу проєктів в освітній процес ЗВО; актуальності сучасних способів організації ефективної та керованої самостійної діяльності здобувачів освіти; результативності підходів до формування пізнавальних інтересів майбутніх фахівців, посилення мотивації їхньої пізнавальної активності й самостійності.

Окремо відзначається продуктивність творчої самореалізації особистості, спрямованість на розвиток інтелектуальних здібностей і фізичного потенціалу, формування емоційно-вольової сфери. Метод проєктів забезпечує досягнення цілеспрямованої пізнавальної діяльності, глибоке проникнення в сутність досліджуваних процесів і явищ, а також сприяє формуванню потреби в самостійному навчально-пізнавальному пошуку.

Важливою перевагою є педагогічно обґрунтоване та раціональне використання інформаційно-комунікаційних технологій, налагодження полілогічної взаємодії між учасниками проєктної діяльності, поєднання індивідуальних, групових і колективних форм роботи. Крім того, метод передбачає можливість коригування процесу реалізації проєкту задля вибору найбільш ефективних шляхів досягнення практичного результату або створення відповідного матеріального чи інтелектуального продукту [7, с. 23–24].

Проєктне навчання орієнтоване на здобуття здобувачами освіти нових знань через практичний досвід із реального життя та формування в них ключових компетентностей у процесі розв'язання проблемних завдань. Проєктна технологія, по-перше, має концептуальний характер, адже ґрунтується на чіткій системі філософських і психолого-педагогічних ідей. Її метою є створення умов для розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти і реалізації їхніх внутрішніх можливостей. По-друге, вона відзначається системністю, оскільки передбачає цілісну сукупність дидактичних методів і дій, спрямованих на досягнення практично значущого результату [7, с. 28].

Проєктне навчання передбачає інтеграцію теоретичних знань і практичної діяльності. Студенти працюють над певним проєктом – дослідницьким, творчим, інформаційним чи практико-орієнтованим – упродовж визначеного часу. Вони самостійно планують етапи роботи, розподіляють обов'язки, здійснюють пошук інформації, аналізують дані, приймають рішення та презентують результати. Такий підхід сприяє формуванню відповідальності, самостійності та критичного мислення.

Однією з ключових переваг проєктного навчання є розвиток професійних компетентностей. Під час реалізації проєктів майбутні фахівці набувають досвіду командної роботи, комунікації, управління часом, планування ресурсів та оцінювання результатів. Вони вчаться працювати з різними джерелами інформації, застосовувати сучасні технології, аргументовано відстоювати власну позицію. Це особливо важливо в умовах сучасного ринку праці, де роботодавці цінують не лише глибокі знання, а й здатність швидко адаптуватися до нових викликів.

Проектна діяльність також стимулює розвиток творчого потенціалу. Студенти мають можливість пропонувати власні ідеї, шукати нестандартні рішення, експериментувати. Така свобода сприяє формуванню інноваційного мислення та готовності до професійного самовдосконалення. Крім того, виконання реальних або максимально наближених до професійної практики завдань допомагає майбутнім фахівцям усвідомити значущість обраної професії та підвищує мотивацію до навчання.

Важливим аспектом є міждисциплінарний характер проектного навчання. Багато сучасних проблем потребують комплексного підходу, що передбачає інтеграцію знань із різних галузей. Працюючи над проектом, студенти поєднують теоретичні положення з різних дисциплін, що сприяє формуванню цілісного бачення професійної діяльності. Це дозволяє уникнути фрагментарності знань і забезпечує їх практичну спрямованість.

Впровадження проектної діяльності в освітній процес обумовлене не лише залученням здобувачів освіти та їхнім особистісно-професійним розвитком, але й здатністю продемонструвати викладачам високу кваліфікацію, інноваційне мислення та лідерські якості, що сприяє успішному впливу на трансформаційні стратегії під час реалізації змін [5, с.91]. Він виступає не стільки джерелом інформації, скільки наставником, консультантом, координатором. Завдання викладача – створити умови для самостійної діяльності студентів, спрямувати їх у правильному напрямі, надати методичну підтримку та забезпечити об'єктивне оцінювання результатів. Така взаємодія сприяє встановленню партнерських відносин між викладачем і студентами, що позитивно впливає на освітній процес.

Водночас впровадження проектного навчання потребує належної організації. Необхідно чітко визначити мету проекту, очікувані результати, критерії оцінювання, терміни виконання. Важливо також враховувати рівень підготовки студентів, їхні інтереси та професійну спрямованість. Ефективність проектного навчання значною мірою залежить від систематичності його застосування та поєднання з іншими методами навчання.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, проектне навчання є дієвим засобом розвитку професійної майстерності майбутніх фахівців. Воно сприяє формуванню ключових компетентностей, розвитку критичного та творчого мислення, підвищенню мотивації до навчання й готовності до професійної діяльності, забезпечує високу результативність професійної діяльності, що характеризується творчістю і базується на рефлексії. Завдяки орієнтації на практичний результат та активну участь майбутніх фахівців в освітньому процесі цей підхід відповідає сучасним вимогам освіти та потребам ринку праці. Упровадження проектного навчання у ЗВО створює передумови для підготовки конкурентноздатних, компетентних і відповідальних фахівців, здатних успішно реалізувати себе в обраній професійній сфері.

Перспективним напрямом подальших досліджень є визначення педагогічних умов, що забезпечують ефективний розвиток професійної майстерності майбутніх фахівців.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Андрощук, І., 2018. Проектна культура: сутність та особливості. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. Серія: Педагогічні науки. Київ, 13, 207–220. Доступно: <<https://zbirnik.mixmd.edu.ua/index.php/artedu/article/view/177>>.
2. Віщукаєва, К. М., Леонова, В. І., 2020. Розвиток професійної майстерності майбутніх соціальних працівників. *Інноваційна педагогіка*, 27, 124–127. DOI: <https://doi.org/10.32843/26636085/2020/27.25125>.
3. *Енциклопедія освіти*, 2008. / гол. ред. В. Г. Кремінь. Київ: Юрінком Інтер, 1040.
4. Інтернет-портал. *Українська педагогіка*.
Доступно: <<http://ukped.com/skarbnichka/396>>.
5. Пандазі, А., Станжур, Т., 2003. Проектне навчання як засіб формування компетентностей майбутніх менеджерів. *Український Педагогічний журнал*, 4, 88–95. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-88-95>.
6. *Педагогічний словник*, 2002 / під ред. М. Д. Ярмаченко. Київ : Педагогічна думка, 516.
7. Теорія і практика проектного навчання у професійно-технічних навчальних закладах, 2019: монографія / В. М. Аніщенко, М. В. Артюшина, Т. М. Герлянд, Н. В. Кулалаєва, Г. М. Романова, М. М. Шимановський та ін.; за заг. ред. Н. В. Кулалаєвої, Житомир: «Полісся», 208.
8. Філоненко, О., Цуканова, Н., 2023. Особливості формування цифрової компетентності майбутніх учителів початкових класів у закладі вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 8–9 (132–133), 155–164.
9. Хлебнікова, Т. М., 2011. Оцінка рівня професійної оцінки майстерності вчителя. *Управління школою*, 22–24, 322–324.
10. Хоружа, Л., 2006. Проектна культура вчителя: етичний компонент. *Шлях освіти*, 4, 11–17.
11. Яценко, С., 2022. Формування професійної компетентності майбутніх учителів у процесі підготовки до проектної діяльності. *Нові технології навчання*, 96, 186–191. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3560.2022.96.27>.
12. Haleta, Y., Kozlenko, V., Riabovol, L., Filonenko, O., & Kravtsova, T., 2003. Formación de la cultura de proyectos en futuros docentes. *Revista De La Universidad Del Zulia*, 14(41), 526–536. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.41.29>.

PROJECT-BASED LEARNING AS A MEANS OF DEVELOPING PROFESSIONAL SKILLS OF FUTURE SPECIALISTS

Oksana Filonenko,

Doctor of Pedagogy, Professor,

Head of the Department of Educational Sciences,

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University,

Kropyvnytskyi, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4453-9887>

oksana.filonenko02@gmail.com

Abstract. The article reveals the advantages of project-based learning in developing professional skills of future specialists.

It has been established that project-based learning is an effective means of developing the professional skills of future specialists.

The advantages of project-based learning in developing the professional skills of future specialists include: project-based learning involves the integration of theoretical knowledge and practical activities (future specialists work on a specific project – research, creative, informational or practice-oriented – for a certain period of time, independently plan the stages of work, distribute responsibilities, search for information, analyze data, make decisions and present results, which contributes to the formation of responsibility and independence in them); project-based learning contributes to the development of professional competencies (during the implementation of projects, future specialists gain experience in teamwork, communication, time management, planning resources and evaluation of results, learn to work with various sources of information, apply modern technologies, defend their own position with arguments); project activities stimulate the development of creative potential (future specialists have the opportunity to offer their own ideas, look for non-standard solutions, experiment, which contributes to the formation of innovative thinking and readiness for professional self-improvement.

In addition, performing real or as close to professional practice tasks as possible helps future specialists realize the significance of their chosen profession and increases motivation for learning); the interdisciplinary nature of project-based learning (many modern problems require a comprehensive approach that involves the integration of knowledge from different fields.

Working on a project, future specialists combine theoretical provisions from different disciplines, which contributes to the formation of a holistic vision of professional activity, which allows avoiding the fragmentation of knowledge and ensures its practical orientation).

Keywords: professional skills; future specialists; project; project activity; project technologies; project learning.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Androshchuk, I., 2018. Proektna kul'tura: sutnist' ta osoblyvosti [Project culture: essence and features]. *Mystets'ka osvita: zmist, tekhnolohiyi, menedzhment. Seriya: Pedahohichni nauky*. Kyiv, 13, 207–220.
2. Vitsukayeva, K. M., & Leonova, V. I., 2020. Rozvytok profesiynoyi maysternosti maybutnikh sotsial'nykh pratsivnykiv [Development of professional skills of future social workers]. *Innovatsiyina pedahohika*, 27, 124-127.
3. *Entsyklopediya osvity*, 2008. [Encyclopedia of education] / hol. red. V. H. Kremin'. Kyiv: Yurinkom Inter, 1040.
4. Internet-portal [Ukr.net: Internet portal]. *Ukrayins'ka pedahohika*. Dostupno: <<http://ukped.com/skarbnichka/396>>.
5. Pandazi, A., & Stanzhur, T., 2003. Proyektne navchannya yak zasib formuvannya kompetentnostey maybutnikh manedzheriv [Project-based learning as a means of forming the competencies of future managers]. *Ukrayins'kyi Pedahohichnyy zhurnal*, 4, 88–95. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-88-95>.
6. *Pedahohichnyy slovnyk* [Pedagogical Dictionary], 2002. Pod red. M. D. Yarmachenko. Kyiv: Pedahohichna dumka, 516.
7. Teoriya i praktyka proektnoho navchannya u profesiyno-tekhnichnykh navchal'nykh zakladakh [Theory and practice of project-based learning in vocational and technical educational institutions], 2019. Monohrafiya / V. M. Anishchenko, M. V. Artyushyna, T. M. Herlyand, N. V. Kulalayeva, H. M. Romanova, M. M. Shymanovs'kyi ta in.; za zah. red. N. V. Kulalayevoyi, Zhytomyr: «Polissya», 208.
8. Filonenko, O., & Tsukanova, N., 2023. Osoblyvosti formuvannya tsyfrovoyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv u zakladi vyshchoyi osvity [Peculiarities of the formation of digital competence of future primary school teachers in a higher education institution]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyini tekhnolohiyi*. Sumy : Sums'kyi derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni A. S. Makarenka, 8–9 (132–133), 155–164.
9. Khlyebnikova, T. M., 2011. Otsinka rivnya profesiynoyi otsinky maysternosti vchytelya Assessment of the level of professional assessment of teacher skills. *Upravlinnya shkolyu*, 22–24, 322–324.
10. Khoruzha, L., 2006. Proyektna kul'tura vchytelya: etychnyy komponent [Teacher's project culture: ethical component]. *Shlyakh osvity*, 4, 11–17.
11. Yatsenko, S., 2022. Formuvannya profesiynoyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv u protsesi pidhotovky do proyektnoyi diyal'nosti [Formation of professional competence of future teachers in the process of preparation for project activities]. *Novi tekhnolohiyi navchannya*, 96, 186–191. Dostupno: <<http://eprints.zu.edu.ua/35891/1/-96-186-191.pdf>>.
12. Haleta, Y., Kozlenko, V., Riabovol, L., Filonenko, O., & Kravtsova, T., 2003. Formación de la cultura de proyectos en futuros docentes. *Revista De La Universidad Del Zulia*, 14(41), 526–536. DOI: <https://doi.org/10.46925//rdluz.41.29>.